

Gúzsba kötve táncolni

Csaba László
az MNB elnökének
mozgásteréről

A Magyar Nemzeti Bank élén történő vezetőváltás kapcsán az ilyenkor szokásosnál is nagyobb mértékben került a közfigyelm középpontjába a jegybank szerepe és a vezetéstől elvárható feladatok értelmezése is. Érdekes és időszerű lehet felvillantani néhány olyan alapösszefüggést, ami a mai magyar helyzetre és a jövő feltételeire nézve fontos lehet.

Az első és legfontosabb megállapítás az, hogy az MNB feladatait és hatáskörét a jegybanktörvény és az EU-csatlakozási szerződésen keresztül az Európai Unió 2009 decemberében jóváhagyott alapszerződése az Európai Központi Bankéval azonosan határozta meg. Ennek lényege, hogy a jegybanknak egyetlen célja van, az árstabilitás biztosítása. Ennek érdekében együtt kell működnie a mindenkorri kormányzattal. Ez már csak azért sem egyszerű, mert a kormány – a választói felhatalmazást követve – sokféle más célt is követ, a foglalkoztatás növelésétől a védelmi képesség növelésén át a társadalmi egybetartozás erősítéséig. Miközben ezek mind legitím – sőt a kormányzás szempontjából elsődleges – célok, nem nehéz belátni, hogy elérésük gyakorta összeütközhet és össze is ütközik az árstabilitás követelményével. A legegyszerűbb eset az, amikor a felsorolt – és tetszés szerint bővíthető – célok elérése pénzbe kerül, és ezért kiadásnöveléssel jár. Ha ez – mint gyakorta – évközi intézkedéssel történik, akkor a rendszeres adóbevételek nem nyújtanak erre fedezetet. Ekkor – közvetlenül vagy közvetve – olyan mértékben megnövelik a kiadásokat, ami előbb-utóbb az árszínvonal növekedéséhez vezet.

INFLÁCIÓS HAJTÓERŐK

Hasonló a helyzet a hazánkban is meghatározóan széles körű hatósági árak tekintetében. Ha ezeket a kormányzat – például a cégek

működőképességének megőrzése vagy épp az adóbevételek növelése érdekében – megemeli, akkor annak inflációs hatása lesz. Az elmúlt két évtizedben, mint több elemzés is bemutatta, a hatósági árak és az adókulcsok emelése, valamint a kormányzati intézkedéseket övező előreláthatatlanság és kiszámíthatatlanság voltak és maradtak a magas szinten – az EU-átlag közel háromszorosán – beragadt hazai infláció legfőbb felhajtóerői.

Mindebből látható, hogy az MNB nem képes az árstabilitást egymaga biztosítani. A kormányzattal való együttműködés híján az amerikai gyakorlatból ismert rossz gazdaságpolitikai elegy jöhet létre. Ekkor a kormányzat költekezését a jegybank szigorúsága próbálja ellentételezni. Ha pedig nem is próbálja, akkor az infláció elkerülhetetlen.

AMERIKÁBAN MÁSKÉPP VAN

Jegyezzük meg másodikként, hogy az amerikai jegybank szerepét betöltő Fed alapszabálya jelentősen eltér az EKB-étől, amennyiben feladatai között a gazdasági növekedés elősegítése is szerepel. Az erre történő gyakori – bár indokolatlan – hivatkozás félreértések forrása lehet. Európában a 70-es és a 80-as évek rossz tapasztalatai alapján az a közgazdasági meggyőződés vált egyeduralmává, hogy az árstabilitás garanciája a jegybank függetlensége. Ez nem abszolút jellegű, de intézményesen adott kötöttség. Természetében hasonló az ugyancsak közpénzből fenntartott bíróságok, a statisztikai hivatal vagy épp a szabványügyi és a gyógyszer-engedélyezési hatóságéhoz. Miközben mindeme intézmények vezetőit a közhatalom nevezi ki, e szervek operatív működésébe nem tud és nem is hivatott a mindenkori kormány beleszólni. Ha nem ez történik, akkor baj van: mint kiderült, a lengyel kormánygép néhány évvel ezelőtti katasztrófájában perdöntő szerepet játszott, hogy az ál-

lamfő hadsereg-főparancsnoki jogkörével élve felülbírálta a pilótát, aki ezért nem követte a földi irányítás jeleit (legalábbis az orosz fél változata szerint).

KOLLEKTÍV VEZETÉS

Harmadikként érdemes kiemelni, hogy a jegybankot sosem egyetlen ember vezeti, bár az elnök ugyanúgy a bank arca, mint ahogy a kormányfő a kormánypártoké, az európai biztos az unióé. A jegybankot szerte a világon – így hazánkban is – kollektív vezetés jellemzi. A napi feladatokon túlmutató, érdemi, stratégiai döntéseket a monetáris tanács hozza meg. Ebben jelenleg három fő a jegybanki stáb vezetése és négy fő külsős, akiket a kormányfő jelöl, és az Országgyűlés döntése után az államfő nevez ki. Ez a rendszer biztosítja egyfelől a kormányzat stratégiai befolyásoló szerepét, másfelől pedig a döntéshozatal operatív önállóságát. Mivel a monetáris tanács döntéseiről szóló jegyzőkönyvek nyilvánosságra kerülnek, a tagok még akkor sem követhetnek közvetlen utasításokat hosszabb távon, ha erre lelkiismeretük nem figyelmeztetné őket. Például egy jelentős árfolyamgyengülést hozó döntésben való tevékeny részvétel mind a szakmai, mind a szélesebb közvéleményben súlyos elmarasztalást von maga után. Ebbe a későbbi karrierlehetőségek beszűkülése is beleértendő.

Az előadottakból – negyedikként – belátható, hogy egy EU-tagállam jegybankja sem elvileg, sem gyakorlatilag, sem normatív, sem taktikai szempontból nem olyan, hogy – a szocialista korszakot idéző módon – egyfajta „integrált kormányzati vezérkarba” lenne olvasztható. A jegybanki vezetés mandátuma egyebek mellett azért nem esik egybe a parlamenti ciklussal, hogy a folytonosságot a politikai hullámzásokon túlfelve is biztosítani lehessen. A jegybank, különösen kis, nyitott országban, kevéssé képes az összereslet befolyásolására és ezen keresztül a gazdaság élénkítésére úgy, ahogy Keynes idején az angol bank tehetette. Egyebek mellett azért nem, mert nálunk a tőkepiac és a pénzügyi közvetítés fejletlen, a kamattételi mechanizmusa nehézkes, és a meghatározó gazdasági szereplők mindegyike kamatérzékeny. Nem tudunk példát arra, hogy egy kamatemelés hatására elhalasztották volna egy stadion építését. Nem tudunk arról, hogy a meghatározó nemzetközi cégek ne külföldről – többnyire anyavállalatuktól – vennék fel hitelt. És sajnos arról sem tudunk, hogy a háztartások és a családi vállalkozások tele lennének jobbnál jobb, szolid ötlettel, amihez csak a hitelforrást kellene biztosítani.

Tegyük hozzá, az MNB 2009 januárja óta számos, nem konvencionális eszközt is bevett válságellenes politikája részeként. Ezek

azonban az üzleti szférát övező általános bizonytalanság és a belső piac – nemcsak a hitelezés – összehúzóódása miatt nem hoztak érdemi eredményt. Általános monetáris és fiskális könnyítésre – úgy, ahogy az az Egyesült Államokban történik – az inflációs cél veszélyeztetése és az árfolyam lökészerű gyengülésének kockázata nélkül egyszerűen nincs mód. Ez nem mérlegelés vagy közgazdasági iskola kérdése, hanem közvetlenül adódik abból, hogy a magyar adósság – az állami és a magánadósság – nagyobb része a külföldiek kezében van.

MEGHATÁROZOTT PÁLYÁN

Az MNB monetáris stratégiáját tehát egy sor objektív adottság tereli egy meglehetősen meghatározott pályára. Akkor sem folytathatna inflációs politikát, ha a vezetés többsége ezt pártolná vagy a kormányzat egy része ezt szorgalmazná. Megjegyzendő, hogy a kormánnyal való együttműködés követelményéből közvetlenül adódik az is, hogy az MNB, bár árfolyamcélja nincs, nem lehet közömbös a nemzeti valuta árfolyama ügyében. Hiszen ha mondjuk egy évben 3 százalékponttal csökken – devizában mérve – az adósságráta, de 10 százalékkal gyengül az árfolyam – erre volt már példa –, akkor az alaptörvénybe is iktatott adósságmérséklési stratégia egyszerűen – aritmetikai okokból – meghiúsul. Ennek súlyos következményei lehetnek mind a kormányzat szavahihetősége, mind a küladósság finanszírozhatósága tekintetében. Az ilyen kedvezőtlen fordulat mellett ismét az IMF-hez kellene fordulni mint afféle végső menedékhez/hitelezőhöz, hisz az euróvezeten kívül maradók az uniós mentőmechanizmusok egyike sem védi meg.

Az eddigiekből vélhetőleg belátható, hogy a nemzeti bank elnökének személye – bár korántsem lényegtelen, de – nem perdöntő a tekintetben, hogy a 2019-ig terjedő következő mandátum kitöltésének idején az intézménynek mekkora a mozgástere, mit tehet, és mit nem tehet. Szakszerű és felelős kormányzás mellett minden pénzügyi elemző ókonzeratív, jelentős banki tapasztalattal és piaci jó hírrel rendelkező személyt lát legszívesebben a jegybankelnöki székben. Ha a vezető nem ilyen – és épp Lengyelországban és nálunk is láttunk erre példát –, akkor neki tetteivel kell kivívnia a bizalmat, a renomét. A bank élén álló személy minden megnyilvánulását figyelik a piacok. Nyilvános megszólalása definíció szerint verbális intervenció, nem minősülhet „írói munkássága részének” vagy épp gondolatkísérletnek. Következésképp nem kockázatos kimondanunk: gúzsba kötve kell táncolnia. ●

A szerző akadémikus, egyetemi tanár

A nemzeti bank elnökének személye nem perdöntő a tekintetben, hogy a 2019-ig terjedő következő mandátum kitöltésének idején az intézménynek mekkora a mozgástere, mit tehet, és mit nem tehet.
